

Rozhodnutí pléna Nejvyššího soudu ČSR ze dne 10.06.1960, sp. zn. Pls 3/60, ECLI:CZ:NS:1960:PLS.3.1960.1

Číslo: 29/1960

Právní věta:

Směrnice pléna Nejvyššího soudu o dalším rozvíjení výchovné činnosti soudů a jejich součinnosti se společenskými organizacemi.

Soud: Nejvyšší soud ČSR

Datum rozhodnutí: 10.06.1960

Spisová značka: Pls 3/60

Číslo rozhodnutí: 29

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Dokazování, Kasace, Mimosoudní projednání věci, Postoupení věci, Přečin proti socialistickému soužití, Předběžné projednání obžaloby, Směrnice pléna Nejvyššího soudu, Trest, Záruka společenské organizace

Předpisy: 64/1956 Sb. § 198
§ 204

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Ústřední výbor KSČ na svém zasedání dne 7. a 8. dubna 1960 zhodnotil dosavadní stupeň rozvoje naší společnosti a dal pokyny příslušným orgánům státu i společenským organizacím k přijetí opatření, která odpovídají období dovršení výstavby socialismu v naší zemi. Poukázal mimo jiné na to, že v období rozvinuté výstavby socialismu **jsou vytvořeny podmínky pro postupný přechod některých funkcí státu na společenské organizace a pro zvýšení úlohy společnosti v boji s porušováním zákonů.**

Působení společnosti je rozhodujícím činitelem při upevňování socialistické zákonnosti a je výrazem prohlubování socialistické demokracie. Uskutečňuje se pod vedením Komunistické strany Československa v různých formách na půdě odborových a mládežnických organizací, v komisích bezpečnosti, v komisích zřizovaných národními výbory, v soudružských soudech, v ozbrojených sborech v kolektivech vojáků apod.

K rozvíjení společenského působení přispívala i činnost soudů, v níž se zejména v poslední době výrazně uplatnila výchovná stránka.

Při rozhodování trestních věcí se soudy v podstatě řídily **směrnicemi pléna Nejvyššího soudu o ukládání trestů** ze dne 11. dubna 1959 č. j. Pls 2/59 - č. 13/59 sb. rozh. tr. a **směrnicemi pléna Nejv. soudu o předběžném projednání obžaloby** ze dne 24. listopadu 1959 č. j. Pls 4/59 - č. 36/59 sb. rozh. tr.

Při stanovení trestu soudy důsledněji dbaly individuálního posouzení každého případu nejen se zřetelem na povahu činu, ale i se zřetelem na osobu pachatele. Za pomoci odborových organizací na závodech, místních národních výborů na vesnici a kolektivů soudců z lidu věnovaly ve větší míře pozornost výchově pachatelů podmíněně odsouzených, odsouzených k trestu nápravného opatření i osobám podmíněně propuštěným. Důsledněji zkoumaly otázku postavení pachatele před soud a působily k tomu, aby projednání věcí menší nebezpečnosti pro společnost bylo přeneseno na společenské organizace.

Takto zaměřená činnost soudů a jejich spojení se společenskými organizacemi v boji proti porušování zákonů vedly ke značnému snížení počtu trestních věcí projednávaných před soudem. Tento podstatný pokles počtu projednávaných věcí je nutno přičítat nejen tomu, že projednávání věcí menší společenské nebezpečnosti bylo přeneseno na společenské organizace, nýbrž i tomu, že poklesl počet trestných činů vůbec v důsledku rozvinuté preventivní a výchovné práce prováděné pod vedením Komunistické strany Československa společenskými organizacemi i státními orgány.

Tyto vcelku příznivé výsledky nemohou však zakrýt dosud se vyskytující nedostatky v soudní praxi při ukládání trestů, při zjišťování skutkového stavu, ani skutečnost, že nebylo dosud zdaleka využito všech možností zapojení společnosti do boje proti záporným společenským jevům.

Rovněž v **občanskoprávních věcech** musí být působení společenských organizací a kolektivů pracujících jako výraz socialistické demokracie uplatněno při dalším upevňování socialistické zákonnosti v daleko širší míře než dosud.

Společenským organizacím bylo již zákonem svěřeno rozhodování o řadě věcí, o nichž dříve rozhodovaly soudy. **Směrnicemi pléna o závažných otázkách pracovního práva** č. j. Pls 2/60 - č. 27/60 sb. rozh. obč., **směrnicemi ve věcech bytových** č. j. Pls 13/57 a Pls 14/57 i **směrnicemi pléna Nejv. soudu o uplatňování třídního hlediska ve věcech občanskoprávních** č. j. Pls 4/58 **byly soudy vedeny k tomu, aby pomáhaly společenským organizacím při rozhodování věcí jim svěřených a rozvíjely jejich spolupůsobení i ve věcech rozhodovaných soudy.** Všechna tato opatření měla příznivý vliv na snížení počtu soudy projednávaných občanskoprávních věcí. Přesto však v občanskoprávních věcech projednávaných soudy je dosud jen v malé míře využíváno působení společnosti k boji proti porušování občanskoprávních vztahů a pravidel socialistického soužití.

Plénum Nejvyššího soudu, vycházejíc z řídicích pokynů strany o dalším zlidovění soudnictví i ze současného stavu soudnictví, považuje za nutné jednak znovu **zdůraznit zásady v dřívějších směrnicích již uvedené**, jednak dát pokyny soudům **k dalšímu rozvíjení jejich výchovného působení i jejich součinnosti se společenskými organizacemi.** Vydává proto podle § 26 zák. o organizaci soudů tuto směrnici:

I. Výchovné působení soudů.

Výchovné působení soudů se musí plně uplatnit především při projednávání soudních věcí, a to od samého počátku projednávání až po vynesení rozhodnutí a jeho odůvodnění. Neúchylné dodržování všech ustanovení procesního i hmotného práva, vysoká kulturní úroveň jednání, pečlivé zjištění skutečného stavu věci, spravedlivé rozhodnutí a jeho přesvědčivé odůvodnění, jsou základními předpoklady výchovného působení soudního projednání věci.

Plénum Nejvyššího soudu obrací pozornost soudů k dalšímu rozvíjení jejich výchovné působení v těchto směrech:

1. Je nutné, aby soudy první stolice v daleko větší míře než dosud **projednávaly trestní i občanskoprávní věci v místech, kde je možno při projednání věci zajistit výchovné působení veřejnosti** (na pracovišti, v bydlíšti). Takové projednání věci zvyšuje v pachateli trestného činu, i v tom, kdo porušuje pravidla socialistického soužití a zákonem chráněné občanskoprávní vztahy, vědomí, že jeho jednání je odsuzováno nejen soudem, ale i celou společností, mobilizuje veřejnost k boji proti porušování zákonů, má značný výchovný vliv nejen na osoby stojící před soudem, ale i na ostatní pracující, staví soud a všechny účastníky řízení pod kontrolu veřejnosti a tím upevňuje spojení soudu s masami pracujících.

Jestliže má výjezdní zasedání dosáhnout těchto cílů, je nutné, aby soudy věnovaly pečlivou **pozornost výběru vhodných věcí a přípravě soudního jednání**. Není správné omezovat výjezdní zasedání jen na případy, v nichž jde o závažnou trestní činnost. S velkým výchovným účinkem je spojeno zejména projednání věcí, v nichž jde o trestnou činnost často se vyskytující vůbec nebo zvláště v místě, v závodě apod., byť i menší závažnosti nebo o často se vyskytující porušení občanskoprávních vztahů. Pro přípravu soudních jednání je nutné zejména předběžné projednání s příslušnými společenskými organizacemi v závodě nebo místě, zajištění důkazů, aby věc mohla být projednána bez odročení a zajištění podmínek pro důstojnost soudního jednání. Důsledná příprava výjezdních zasedání v trestních věcech vyžaduje v zájmu usnadnění rozhodnutí, využití instituce předběžného projednání obžaloby (§ § 198 odst. 2, 204 tr. ř.).

Vzhledem k povinnosti prokurátorů vychovávat občany k přesnému a důslednému zachovávání zákonů a jiných právních předpisů a jejich povinnosti opírat se při tom o společenské organizace, je nutné, aby soudy umožňovaly prokurátorům plnění těchto úkolů také při výjezdních zasedáních a včas s nimi projednávaly otázky spojené s účastí prokurátora na tomto zasedání.

2. Účinnou formou preventivní a výchovné práce soudů jsou také **besedy o konkrétních případech** před soudem veřejně projednávaných, organizované rovněž v součinnosti se společenskými organizacemi, spojené s odhalováním příčin trestné činnosti a porušováním občanskoprávních vztahů a seznamováním občanů s právním řádem. Zvláště se osvědčují besedy konané bezprostředně po projednání věci.

3. Výsledky soudního projednávání věcí často vedou k odhalení příčin, které umožňují trestnou činnost nebo vedou k občanskoprávním sporům. Soudy dosud **nedostatečně upozorňují na tyto příčiny**, ačkoliv jde o velmi účinnou metodu prevence (§ 3 zák. o org. soudů).

4. **Základním článkem soudní organizace jsou lidové soudy a v ozbrojených silách vojenské obvodové soudy**, neboť z věcí rozhodovaných u soudů je těmto soudům svěřeno rozhodování téměř všech občanskoprávních a trestních věcí. Tato zásada byla dále zdůrazněna i novou územní organizací. Činnost lidových soudů je nejvíce spjata s veřejností a u nich je také těžiště výchovné činnosti. Uvedená zásada je narušována ve své podstatě, jestliže řízení je obsáhle doplňováno teprve v odvolacím řízení a na základě nově provedených důkazů rozsudek podstatně změněn.

Soudy II. stolice často přehlížejí i další závažné důvody, pro které v případech neúplnosti řízení a porušení procesních předpisů je třeba dát přednost zrušení rozsudku a vrácení věci k novému projednání. Tak zejména je třeba přihlížet k tomu, že v první stolici soud rozhoduje na základě důkazů provedených za účasti veřejnosti (a takové projednání věci by mělo být pravidlem). Podstatná změna rozsudku, k níž došlo v důsledku změněného skutkového stavu teprve v odvolacím řízení zpravidla bez účasti veřejnosti, je pracujícím těžko pochopitelná. Tím je oslabována přesvědčivost soudních rozsudků. Je třeba rovněž zdůraznit, že uplatnění zrušovací zásady v opravném řízení vede

nižší soudy k tomu, aby nejen v hlavním líčení, ale již při předběžném projednání obžaloby pečlivě hodnotily výsledky řízení, zejména pokud jde o zjištění skutkového stavu a objasnění osoby pachatele. Posiluje se tím u nižších soudů vědomí odpovědnosti za správnost každého soudního rozhodnutí.

Plénium Nejvyššího soudu proto doporučuje soudům, aby v opravném řízení v případech porušení zákona nižším soudem ve větší míře **uplatňovaly zásadu zrušovací** (kasační), v těch případech, kdy zjišťují neúplnost v řízení nebo porušení procesních předpisů, které mohlo mít vliv na výsledek soudního řízení.

Širší uplatnění zrušovací zásady v opravném řízení ještě dále zdůrazňuje požadavek, aby rozhodnutí odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnutí soudu první stolice zrušeno a věc vrácena k novému projednání, dávalo jasné pokyny soudu první stolice, jaké procesní úkony mají být provedeny a z jakých hledisek má být věc posuzována.

II. Součinnost soudů se společenskými organizacemi.

1. Společenské organizace rozvíjejí společenské působení na porušovatele právního řádu zejména na základě zákonů, jimiž na ně bylo přeneseno rozhodování o případech porušování zákonů, v nichž dříve rozhodovaly soudy, a stále více se podílejí i na vlastní činnosti soudů. Iniciativa lidu přináší denně nové zkušenosti o formách a metodách zajišťování socialistické zákonnosti. Je povinností soudů, aby poskytovaly společenským organizacím všestrannou pomoc v tomto boji proti záporným společenským jevům, zejména tím, že budou **společenským organizacím i občanům vysvětlovat smysl a obsah zákonů, které jim umožňují jejich působnost v uvedených směrech**, i tím, že budou jejich **dobré zkušenosti v boji proti záporným společenským jevům sledovat, zobecňovat je** a uplatňovat při své preventivní a výchovné činnosti.

2. Soudy rozvíjejí svou součinnost se společenskými organizacemi mimo jiné tím, že se na ně obracejí se žádostmi o vyjádření o osobě pachatele nebo účastníka občanskoprávního řízení. Společenské organizace činí soudu sdělení o možnosti nápravy pachatele bez uložení trestu spojeného s odnětím svobody, zasílají vyjádření, jímž společenská organizace bere na sebe závazek převýchovy pachatele v kolektivu pracovníků, zejména v brigádách socialistické práce, v občanskoprávních věcech vyjádření, které usnadní soudu spravedlivé rozhodnutí o nárocích ve věcech majetkových, bytových, rodinných, pracovních apod.

Je nutné, aby soudy objasňovaly společenským organizacím význam jejich vyjádření a sdělení soudu ve všech trestních i občanskoprávních. Společenské organizace tak přispívají k správnému rozhodování soudů. Jde o jednu z forem účasti pracujících na činnosti soudů. Je třeba, aby soudy vyžadovaly projednání každého takového sdělení v příslušném **kolektivním orgánu** společenské organizace. Soudy musí posuzovat s mimořádnou pečlivostí vyjádření a sdělení společenských organizací a také **v odůvodnění svého rozhodnutí k nim zaujímat stanovisko**. Vyjádření společenských organizací nemohou ovšem zbavit soud odpovědnosti za to, že jeho rozhodnutí bude politicky správné a bude odpovídat plně zákonu.

3. Je nutné, aby soudy více než dosud doceňovaly význam společenského působení na účastníky řízení **i při projednávání občanskoprávních věcí a dávaly podněty příslušným společenským organizacím k nápravě narušených občanskoprávních vztahů**.

Proto se má soud obracet na společenské organizace v těch případech, kdy je možno očekávat, že spolupůsobením společenské organizace, přesvědčováním a společenským ovlivňováním dojde k nápravě narušených občanskoprávních vztahů a tím k jejich vyřízení mimo soud, popř. předejde se sporům jiným a využije se výchovného působení veřejnosti na dodržování občanskoprávních

povinností a pravidel socialistického soužití ostatními občany.

Tak tomu bude zejména tehdy, kdy půjde o jednání, která naše společnost a kolektivy pracujících odsuzují, protože jsou ve zjevném rozporu se zásadami socialistické zákonnosti, právním vědomím lidu, pravidly socialistického soužití a socialistické morálky. Tak např. ve věcech neplacení nájemného nebo jiných dluhů, v různých malicherných sporech sousedských, jednoduchých věcech náhrady škody, ve věcech neplacení výživného, nedostatečné péče o děti nebo narušování jejich výchovy, nedostatečné péče dětí o staré rodiče apod.

Podle okolností konkrétního případu obrátí se soud na tu příslušnou společenskou organizaci, jejíž pomoc podle povahy projednávaného případu se jeví nejvhodnější. Pokud jde o to, kdy se soud na společenskou organizaci obrátí, bude i zde rozhodovat povaha konkrétního případu. Může to být někdy již při podání návrhu nebo žaloby, jindy po vyjádření odpůrce ev. i v dalším průběhu řízení. Někdy bude prospěšná součinnost společenské organizace při poradenské činnosti soudu a před zahájením řízení.

Soud bude postupovat neformálním způsobem, především osobním projednáním věci se společenskou organizací. Někdy postačí písemné upozornění se stručným vylíčením případu. Soud přitom dbá, aby se řízení zbytečně neprotahovalo. Odstraní-li se zahájená věc za pomoci společenské organizace, vyřídí ji soud způsobem odpovídajícím výsledku dosaženému, např. zpětvzetím návrhu, smírem, klidem řízení, kde je možný, apod.

Zůstanou-li působení společenské organizace bez výsledku, rozhodne ve věci soud.

Soudy se nemohou omezovat při plnění svých úkolů jen na metody práce uvedené v této směrnici. Další upevňování socialistické zákonnosti a rozvíjení socialistické demokracie vyžaduje, aby výchovné působení soudů a jejich součinnost se společenskými organizacemi byly dále iniciativně rozvíjeny v duchu usnesení ÚV KSČ ze dne 7. a 8. dubna 1960.